

Politik Bilim

“İran’da Bilim ve Yenilikler” kitabı ve düşündürdükleri...

Aykut Göker

<http://www.inovasyon.org>; harunaykutgoker@gmail.com

**Akyos geçen hafta Amerikalılar ve Finlilerin temel eğitimde bilim eğitimine verdikleri öneme işaretle soruyordu: “Aynı dünyada yaşamıyor muyuz?”
Bu yazı o soruya da yanıt olabilir.**

Uğraş alanım gereği pek çok ülkenin bilim ve teknoloji politikalarındaki gelişmeleri izlediğimi bilirsiniz; ama nedense bugüne dek İran’la hiç ilgilenmemiştim. Haluk (Tosun) Hoca’nın armağan ettiği, adını başlığa taşıdığım kitap beni bu ülkeye de yönlendirdi.

Konuyla ilgili akademisyen ve uzmanlarca kaleme alınmış 11 bölümden oluşan kitabın özgün adı “*Science and Innovations in Iran: Development, Progress and Challenges.*” Editörlüğünü Abdol S. Soofi ve Sepehr Ghazinoory yapmış (ilk baskı 2013; Palgrave Macmillan yayını). İngilizce bilim yazınındaki yazım biçimleriyle kaydettiğim bu iki isimden Soofi, Wisconsin Üniversitesi’nde (ABD) iktisat profesörü... Diğeri, ana misyonu akademik personel ve araştırmacı yetiştirmek olarak açıklanan ‘Tarbiat Modares’ Üniversitesi’nde (Tahran) bilim ve teknoloji politikası dalında yardımcı profesör...

İbn Haldun’un Peygamber’e atfen, El-Mukaddeme adlı eserinde yer verdiği “*Eğer öğrenim cennetin en üst mertebesinde asılı olsaydı, Farslar oraya erişirlerdi.*” sözünün giriş cümlesi olarak kullanıldığı kitapta editörlerin kaleme aldığı ‘Giriş’ bölümünden sonraki bölüm “*Bir Fizikçinin Bakış Açısından İran’da Bilimin Tarihi*” başlığını taşıyor. Yazarı **Reza Mansouri** İranlı bir fizikçi; doktorasını 1972’de Viyana Üniversitesi’nden almış; doktora çalışmasını Avusturya’nın önde gelen kuramsal fizikçilerinden **Roman Ulrich Sexl**’in yanında yapmış... İran’da bilim politikasının belirlenmesinde etkin olmuş bir isim... 2001’den 2005’e kadar Bilim Bakanı’nın müsteşarı... Hâlen Sharif Teknoloji Üniversitesi’nde (Tahran) fizik profesörü ve McGill Üniversitesi’nde (Montreal, Kanada) konuk profesör...

Kimliğini ayrıntılı verdim; makalesinin giriş bölümünde yazdıklarını değerlendirmek için önemli... Der ki: “*İran dâhil, İslâm ülkelerinde, özellikle de sanayi dünyasının insanlarıyla bilim ve teknolojinin durumunu tartışırken bir karmaşıklık söz konusudur. ‘Bilim’ ve ‘teknoloji’ gibi terimlerin kullanılması çoğu zaman yanlış anlamalara yol açar ve bu da işleri zorlaştırır. Gerçek şudur ki, ‘araştırma, bilim (science) ve bilim adamı (scientist)’ gibi terimler Farsçaya kolayca çevrilemez. Örneğin, ‘science’ Farsçaya ‘ilm’ olarak çevrildiğinde bu klasik terim [ilm] modern dünyanın ‘science’ olarak bildiği karmaşık toplumsal süreci temsil etmez. Farsçada ‘ilm’ ile uğraşan kişiye ‘ehl-i-ilm’ ya da ‘âlim’ denir. ‘Âlim’, Müslüman kültüründe yaygın kullanılan bir terimdir ve İran’da, tanınmış bir İslâmî din hocasının (skolar) yanında din öğrenimine yıllarını vermiş kişi anlaşılır. Modern bir bilim insanına asla ‘ehl-i-ilm’ denmez. Bin yıllık Farsça bir terim olan ‘dânişmend’ bazen ... ‘bilim adamı’ karşılığı olarak kullanılıyor ama bu İngilizcedeki ‘scientist’ teriminin içeriğiyle pek örtüşmez. ‘Dânişmend’, genel olarak, hoca (skolar) ya da doğa filozofu için kullanılan bir terimdir fakat ‘bilim adamı’ değil... Ben, uğraş alanı bilim, mesleği bilim olan kişi anlamındaki ‘bilim adamı (scientist)’ teriminin tam karşılığı olarak ‘dânişgâr’ terimini kullanmaktayım. Ama ‘ilm’den değil, ‘dâniş’ten türetilen bu yeni terim geniş bir kabûl görmedi ve çoğu kişi tarafından tereddütle karşılandı.*”

Mansouri daha sonra, modern bilim ve teknoloji olgusu ile İslâm'daki bilim anlayışı arasındaki farklar iyi bilinmeden İran'da bilimin tarihsel olarak çözümlenmesinin zorluğuna işaret ediyor ve "*toplumsal bir olgu olarak modern bilimin*" ayırt edici özelliklerini sıralıyor.

Erdoğan ve onun siyasî kadrosu da, acaba Mansouri'nin açıkladığı gibi, 'bilim'le 'ilm'i birbirine karıştıranlardan mı? Hayır. Onlar için esas olan 'ilm'dir. Ama bu çağda bütünüyle de 'bilim'siz edemeyecekleri için, amaçları, 'bilim'i hiç olmazsa 'ilm'in süzgecinden geçirerek aykırılıklarını eleyip gençlere öyle okutmaktır.

CBT. 23 Ocak 2015